

Vâsînî el-A‘rac ve Memleketu‘l-Ferâşe Adlı Romanına Genel Bir Bakış*

An Overview of Vâsînî el-A‘rac and His Novel Memleketu‘l-Farâsha

İbrahim ŞABAN¹ , Muhsin UZUN¹

*Bu çalışma "Vâsînî el-A‘rac ve Memleketu‘l-Ferâşe Adlı Romanı" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

²İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Edebiyatı, İstanbul, Türkiye

ORCID: İ.Ş. 0000-0002-8691-5652;
M.U. 0000-0003-2499-951X

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Muhsin UZUN (Yüksek Lisans Mezunu),
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğrencisi,
İstanbul, Türkiye
E-posta: muhsin_svs@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 25.07.2020
Revizyon Talebi/Revision Requested:
04.08.2020
Son Revizyon/Last Revision Received:
07.09.2020
Kabul/Accepted: 08.09.2020

Atf/Citation: Saban, İbrahim & Uzun, Muhsin.
"Vâsînî el-A‘rac ve Memleketu‘l-Ferâşe Adlı Romanına Genel Bir Bakış". *Şarkiyat Mecmuası - Journal of Oriental Studies* 37 (2020), 141-155.
<https://doi.org/10.26650/jos.2020.011>

öz

Bu çalışmada, Cezayir'in önemli yazarlarından Vâsînî el-A‘rac'ın *Memleketu‘l-Ferâşe* adlı romanının, gerek içerdiği materyal unsurlar, gerekse içerisinde kullanılan teknik unsurlar bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, eserin ihtiva ettiği anlatıcı, bakış açısı, kişiler, zaman, mekân gibi unsurlar tahlil edilmiştir. Bunun yanı sıra, yazarın kullanmış olduğu anlatım teknikleri de incelenmiştir. Bu romanın teknik açıdan incelenmesine başlamadan önce, 1954 yılında Tilimsan'da doğmuş olan Cezayirli yazar el-A‘rac'ın hayatı, edebi yönü ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler neticesinde, okuyucunun zihninde yazara ait bir portre çizilebilmesi hedeflenmiştir. Eserin tahlili aşamasında, el-A‘rac'ın yaşadığı dönemin edebi, siyasi koşulları incelenmiş ve bu koşulların, yazar ve bu eseri üzerinde ne gibi etkileri olabileceğine dair çıkarımlar yapılmaya gayret edilmiştir. Hem Arapça hem de Fransızca eserler kaleme almış olan yazar, *Memleketu‘l-Ferâşe*'yi 2013 yılında yayınlamış ve bu eserinde Kara On Yıl olarak adlandırılan Cezayir iç savaşı sonrası dönemi anlatmıştır. Cezayir'in yakın dönemine ışık tutması, savaşın birey ve toplum psikolojisi üzerindeki etkilerini gözler önüne sermesi hasebiyle, bu eser, modern Arap edebiyatında mühim bir yere sahiptir. Bu nedenle, *Memleketu‘l-Ferâşe*'nin tahlilinin, modern Cezayir toplumuna dair nesnel bir bakış açısı oluşturulmasına katkı sağlayacağı temenni edilmiştir. Hikâyeyi okuyucu nazarında daha sahil kılmayı ve anlatıcı ile okuyucu arasında daha güçlü bir bağ kurabilmeyi hedefleyen El-A‘rac, romanında birinci şahıs (Ben) anlatıcı türünü tercih etmiş ve Fasih Arapça kullanmıştır. Romanında farklı anlatım tekniklerini belirli oranlarda kullanmış olan yazar, *Memleketu‘l-Ferâşe* ile 2015 yılında Katârâ Arapça Roman Ödülü'nü kazanmıştır.

Anahtar kelimeler: Vâsînî el-A‘rac, Memleketu‘l-Ferâşe, Cezayir, Roman

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine Vâsînî el-A‘rac's novel named *Memleketu‘l-Ferâşe*, in terms of both the material elements it contains and the technical elements used in it. For this purpose, contained elements in the work such as the narrator, point of view, people, time, and places were analyzed. In addition, the narration techniques used by the author were also examined.

Before starting the analysis of this novel, information about the life, literary side and works of the Algerian writer al-A'rac, who was born in Tîlîmsan in 1954, was given. As a result of these informations, it is aimed to draw a portrait of the author in the reader's mind. During the analysis of the work, the literary and political conditions of the period in which al-A'rac lived were examined and inferences were made about what effects these conditions might have on the author and this work. The author, who has written works in both Arabic and French, published Memleketu'l-Farâşe in 2013 and in this work, he described the period after the Algerian civil war, which is called the Black Decade. This work has an important place in modern Arabic literature as it sheds light on the recent period of Algeria and reveals the effects of war on individual and social psychology. Therefore, it was hoped that the analysis of Memleketu'l-Farâşe would contribute to the creation of an objective perspective on modern Algerian society. Aiming to make the story more authentic in the eyes of the reader and to establish a stronger connection between the narrator and the reader, El-A'rac preferred the first-person (I) narrator type in his novel and used Fasîh Arabic. The author, who used different narrative techniques at certain rates in his novel, won the Katârâ Arabic Novel Award in 2015 with Memleketu'l-Ferâşe.

Keywords: Waciny Laredj, Butterfly's Kingdom, Algeria, Novel

EXTENDED ABSTRACT

Vâsînî el-A'rac was born in 1954 in Tlemcen province. He completed his undergraduate studies in the field of Arabic Literature at the University of Algeria and completed his doctorate with a thesis he prepared on the Algerian novel in Damascus. He taught Arabic Literature at the University of Algeria until 1994. However, during the civil war in Algeria, he received death threats and left the country with his family. He stayed in Tunisia for a short time, then went to France. He taught modern Arabic Literature at Université Paris III-New Sorbonne in France. The author, who continues to publish novels and stories, received the greatest novel award of Algeria in 2001. el-A'rac who is married to the poet Zeyneb el-A'vac, currently heads the chair of the University of Algeria and the University of Paris-Sorbonne. In this study, the analysis of one of the author's recent works, Memleketu'l-Ferâşe, was discussed. Memleketu'l-Ferâşe (The Kingdom of the Butterflies) is the book of Vâsîn al-A'rac, published in 2013. In this important work, the author presented the period after the Algerian civil war, which was known as the Black Decade, to the reader in the language of a young girl (Yâmâ) and also from her point of view. While the writer wrote the story he wanted to tell in his novel, he focused on the civil war and its effects left behind, and reflected the political conditions of the period to the reader critically. When we look at the whole of the novel, we encounter a pessimistic picture. The author used modern narrative techniques in this book, which he wrote in Person 1 (I) narrator, and aimed to show the effects of the Algerian civil war in the context of individual psychology. Looking at the general concepts of the novel, it is possible to say that abstract elements such as fear, suspicion, pessimism, sadness, longing are used too much. In this work, which also contains elements of art and literature intensely, the names of real artists and literaturer are also included. Even though Yâmâ appears as a single person in the position of the narrator of the novel, she actually represents many people. Yâmâ is the voice of all people who lost their loved ones at that time, lost their joy of life, whose hopes disappeared day by day, and

felt loneliness and fear deeply. Having been told the story in her own language, she allows readers not only to listen to this sound, but also to feel it in their hearts. El-A'rac, who did not give weight to age or physical characteristics of the narrator, tried to create her with emotions and thoughts in the reader's mind and offered the readers a window from which they could look at the story. The period that constitutes the main background of the novel, that is, the time period in which the narration takes place, is a period after the Algerian civil war, which Yâmâ called الحرب الصامتة Silent War. The civil war has ended but its effects still continue. El-A'rac used Fasih Arabic in this novel. In some parts of the book, he also included French words, phrases and lyrics. The author has used many narrative techniques, especially narration, demonstration, dialogue and flashback. The application of different narrative techniques in accordance with the nature of the narrator-hero made the work richer in the eyes of the reader. The word الفراشة (butterfly) in the name of the novel appears on many pages when we look at the content. It has been used in many places for the purpose of metaphor. By its nature, the butterfly is beautiful, delicate and has a shorter life than many other creatures. There are species that live about a year or a few days. A butterfly can go towards its end, flapping its wings towards the fire without knowing what will happen to it - perhaps knowing it. These features of the butterfly are a reminder of how short life is and the fact of death is evident in the novel. While describing life, death, people, emotions and thoughts in his novel, El-A'rac had the opportunity to express them more effectively by connecting them with the features of the butterfly at some points. Yâmâ sometimes describes it as مملكتي (My Kingdom) when she talks about Facebook. In one place, the term مملكة الفراشة was used instead of Facebook. The reason why the analogy of the Butterfly Kingdom was made for Facebook in the novel finds its place in the point of view of Yâmâ, who is trying to find the consolation of everything she has lost in the real World because at the end of the novel she learns that her beloved lover (Faust) is only a lie. Thus, her brief virtual life in that kingdom - her own kingdom - ends in pain. Just like the end of a butterfly.

Giriş

Yüzölçümü bakımından Afrika kıtasının en büyük ülkesi olan Cezayir’de roman türü, diğer pek çok Arap ülkesiyle mukayese edildiğinde farklılıklar göstermektedir. Cezayir romanının ihtiva ettiği bu farklılıklar; bu edebi türün diğer Arap ülkelerine kıyasla Cezayir’de daha geç dönemlerde ortaya çıkmaya başlaması, içerik bakımından belli bir olguya odaklanması ve pek çok Cezayir romanının Fransızca kaleme alınmasıdır. Roman türünün Cezayir’de kendine has özellikler taşımasının nedenini, Cezayir’in özellikle 19. ve 20. Yüzyıllarda yaşamış olduğu siyasi gelişmelerde aramak gerekir. 1830-1962 yılları arasında Fransız sömürgesi altında yaşamış ve 1954-1962 yılları arasında bağımsızlık mücadelesi vermiş olan Cezayir’de yaşanan bu gelişmelerin, ülkenin edebiyatına da yansması kaçınılmazdır. Edebiyatın, toplumun bir nevi aynası olmasından ötürü, Cezayir toplumu hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilmek amacıyla Cezayir edebiyatının incelenmesi önem arz etmektedir.

Yakın dönem Arap edebiyatı alanında pek çok eser vermiş olan Vâsînî el-A'rac'ın 2013 yılında yayınlanmış olan *Memleketu'l-Ferâşe* adlı romanı, Cezayir'in iç savaş sonrası dönemini toplumsal ve bireysel düzeyde yansıtmaları bakımından önemli bir yere sahiptir. El-A'rac, modern Arap toplumunu yansıtan pek çok eser yazmıştır. Eserlerini Arapçanın yanı sıra, Fransızca olarak da kaleme almış olan yazar, böylece daha geniş okuyucu kitlesiyle buluşma imkânına kavuşmuştur. *Memleketu'l-Ferâşe*'de Cezayir iç savaşı sonrası dönem, *Yâmâ* adlı genç bir kızın bakış açısından anlatılmış, savaşın geride bıraktığı etkiler, sosyal ve psikolojik düzeyde, romanda yer almıştır. Hem yazarın Arap romanındaki önemli konumu hem de bu romanının ihtiva ettiği hikâyenin Cezayir'in yakın tarihine ışık tutuyor olması, Cezayir toplumunun daha iyi anlaşılabilmesi için bu eser üzerinde çalışma yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmada el-A'rac'ın hayatı ve eserlerine kısaca değinilip, *Memleketu'l-Ferâşe* adlı romanında yer alan unsurların ve kullanılan tekniklerin incelenmesi yapılmıştır. Romanda yer alan tarihsel arka plan ile anlatılmakta olan hikâye, genel itibarıyla tahlil edilmeye ve bunun sonucunda da dönemin Cezayir yaşamı hakkında bir bakış açısı oluşturmaya gayret edilmiştir. Bu inceleme neticesinde ulaşılabilecek düşünsel kanıyla, Cezayir ile ilgili sosyolojik ve edebi çerçevede yapılacak olan çalışmalara katkı sağlanabilmesi temenni edilmektedir.

1. Hayatı

1954 yılında Tilimsan'a bağlı Seyyidî Bûcnân köyünde doğmuş olan Vâsînî el-A'rac, Cezayir Üniversitesi'nde Arap edebiyatı alanında lisans eğitimini tamamlamış ve Suriye'nin başkenti Şam'da Cezayir romanı üzerine hazırladığı tez ile doktora derecesini almıştır.¹ Sonrasında Cezayir Üniversitesi'nde 1994 yılına kadar Arap Edebiyatı dersleri vermiştir. 1994 yılında Cezayir’de yaşanan şiddetli iç savaş esnasında ölüm tehditleri almış ve ailesiyle birlikte ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Önce kısa süreliğine Tunus’a, sonra da Fransa’ya gitmiş ve orada Université Paris III-New Sorbonne’da modern Arap Edebiyatı dersleri vermiştir. Birçok

1 Wail S. Hassan, “al-A'raj, Wasini”, *Encyclopedia Of African Literature*, Routledge, London, 2003, s. 38.

roman ve kısa öykü yayımlamaya devam etmenin yanı sıra televizyonda program sunuculuğu ve gazete yazarlığı da yapmış olan el-A'rac, 2001 yılında Cezayir'in en büyük roman ödülünü almıştır.² Günümüzde Cezayir Üniversitesi'nde Paris-Sorbonne Üniversitesi'nde kürsü başkanlığı yapmaktadır. Pek çok tanınmış roman kaleme almış olduğundan Arap coğrafyasında en önemli roman yazarlarından biri olarak kabul edilir.³

2.Eserleri

Vâsînî el-A'rac'ın eserlerinin bir kısmını üç döneme göre kategorize edebilmek mümkündür:

Birinci Dönem (ilk romanları); el-A'rac'ın ilk romanları, kırsal toplumlardaki sert doğal şartlara karşı verilen hayatta kalma mücadelesi konusunu işlemektedir. Genel olarak yoksulluk ile ilgili olmaları ve Cezayir'deki siyasi oluşumun başarısızlıklarına gönderme yapmalarına rağmen, bu dönem romanları, yazarın bağımsızlık savaşı yılları sırasındaki çocukluğuna ve ulusal mücadele esnasında babasının ölümüne kadar uzanan duygularının bir nevi temizlenme sürecini ortaya çıkarmaktadır.⁴ Bu dönemin eserleri:

- *el-Bevvâbetu 'z-Zerkâ'* (*Mavi Kapı*, 1980)
- *Mâ Tebkâ min Sîreti Lahdar Hamrûş* (*Lahdar Hamrûş'un Hayatından Kalanlar*, 1982)
- *Nuvvâru 'l-levz* (*Badem Çiçeği*, 1983)
- *Masra 'u Ahlâm Meryem el-Vedî'a* (*Nazik Meryem'in Düşlerinin Ölümü*, 1984)

İkinci Dönem: Bu dönem, Arap Edebiyatı mirasının (Hem Halk Edebiyatı hem de Klasik Edebiyat) kullanımı ile şekillenmektedir. Burada el-A'rac, büyük ölçüde *Binbir Gece Masalları* (*Elf Leyle ve Leyle / Arabian Nights*) gibi Arapça metinlerden türemiş olan sembolizme dayanmaktadır. El-A'rac'ın *Damîru 'l-Ğâib* (Kayıp Zamir, 1990) adlı romanı, yazarın tekniğinde bir dönüm noktasını göstermektedir. Çünkü el-A'rac, büyük ölçüde Cezayir tarihine yönelmektedir.

Onun sonraki iki kitabı olan *Fâci 'atu 'l-Leyleti 's-Sâbi'a ba 'de 'l-Elf, Raml el-Mâye* (*Binden Sonraki Yedinci Gece Faciası, Raml al-Maye*, 1993) ve *El- Mahtûtatü 'ş-Şarkıyye* (Doğu'nun El Yazması, 2002) adlı eserleri el-A'rac'ın eski ve yeni arasındaki etkileşimi kullandığını açıkça gözler önüne sermektedir. Kendinden önceki pek çok büyük Arap yazar gibi, el-A'rac da yok olmuş Arap öyküleme geleneği için *Binbir Gece Masalları* içerisinde bir kaynak bulmuş ve onu kendi yazdıkları içinde canlandırmaya çalışmıştır.⁵

Üçüncü Dönem: 1990'lar döneminde Cezayir'in ulusal trajedi cehennemine dalış ve bu dalışın ülkenin kaderinin yanı sıra bireyin ve halkın yaşamına olan etkisi, el-A'rac'ın eserlerinin

2 Bamia, "A'raj, Wasini al-", s. 112-113.

3 (Çevrimiçi) <https://www.arageek.com/bio/waciny-laredj> 14.06.2019.

4 Bamia, "A'raj, Wasini al-", s. 113.

5 A.e., s. 113-114.

üçüncü dönemini belirlemektedir. Bu dönemin ilk romanı olan *Seyyidetu'l-Makâm* (Makamın Hanımı, 1995), siyasi duruma eleştirel bir bakış sunmakla birlikte, ayrıca ülkenin yazarlarına ve entelektüellerine yönelik gerçekleştirilen suikastlara, rejimin başarısız tarım politikasına ve İslami grupların faaliyetlerine gönderme yapmaktadır.

İlk olarak 1996 yılında Fransızca olarak yayımlanan ve 1999 yılında ise Arapça baskısı çıkan *Hârisetu'z-Zilâl* (Gölgelerin Bekçisi) adlı eser, ülkeyi parçalayan katliam sırasındaki dehşeti ifade etmektedir. Trajik şartlara rağmen roman, daha iyi bir gelecek için az da olsa bir umut ışığı vermektedir. Aynı zamanda trajedi devam ederken ve ülke uçuruma doğru sürüklenirken yazar, *Zâkiretu'l-mâ'* (Suyun Hatırası, 1997) adlı eserde tarif edilen acı dolu bir sürgüne katlanmaktadır.⁶

Yazarın 1998 senesinde *Marâyâ'd-Darîr* (Kör Adamın Aynaları), 2001 senesinde ise *Şurefâtu Bahri'ş-Şimâl* (Kuzey Denizi'nden Balkonlar) adlı eserleri yayımlanmıştır.⁷

Vâsînî el-A'rac'ın diğer eserleri şunlardır:

- *Elemu'l-Kitâbe 'an Ehzâni'l-Menfâ* (Sürgünün Kederli Hakkında Yazmanın Acısı)⁸
- *Vak'u'l-Ehziyeti'l-Haşine* (Sert Ayakkabıların Devrilişi)⁹
- *Vakâ'î'u Min Evcâ'î Racul Ğâmir Savbe'l-Bahr* (Denize Doğru Maceraya Atılan Bir Adamın Hastalık Olayları)¹⁰
- *Ahlâmu Meryemi'l-Vedi'a- Hikâyetu Masra'î's-Sâmûrâyi'l-Ahîr* (Nazik Meryem'in Rüiyaları-Son Samuray'ın Ölüm Hikâyesi)¹¹
- *Esmâku'l-Berri'l-Mutevahhiş* (Karada Yaşayan Vahşi Balıklar)
- *Hârisetu'z-Zilâl* (Gölgelerin Bekçisi)¹²
- *Şurefâtu Bahri'ş-Şimâl* (Kuzey Denizi'nden Balkonlar)¹³
- *Tavku'l-Yâsemîn* (Yasemin Kolye)¹⁴
- *Kitâbu'l-Emîr: Mesâliku Ebvâbi'l-Hadîd* (Emir'in Kitabı: Demir Kapıların Rayları)¹⁵
- *Damîru'l-Ğâ'ib: Eş-Şâhidu'l-Ahîr 'Alâ İġtiyâli Muduni'l-Bahr* (Üçüncü Şahıs Zamiri: Sahil Şehirlerindeki Cinayetin Son Şahidi)
- *Sûnâtâ Lieşbâhi'l-Kuds* (Kudüs Hayaletleri Sonatı)
- *Unsâ's-Serâb* (Hayalin Kadını)
- *Mâltâ... İmra'atu Ekseri Terâtin mine'l-Mâ'* (Malta...Sudan Daha Yumuşak Bir Kadın)

6 A.y.

7 Gökgöz, "Bağımsızlık Sonrası Cezayir'de Edebi ve Kültürel Çevre (1962-2018)", s. 317.

8 Vâsînî el-A'rac, *Elemu'l-Kitâbe 'an Ehzâni'l-Menfâ*, y.y.: Menşûrâtu'l- Cemel, 2010.

9 Vâsînî el-A'rac, *Vak'u'l-Ehziyeti'l-Haşine*, y.y.: Menşûrâtu'l- Cemel, 1981.

10 Vâsînî el-A'rac, *Vakâ'î'u Min Evcâ'î Racul Ğâmir Savbe'l-Bahr*, y.y.: eş-Şeriketu'l-Vataniyye, 1983.

11 (Çevrimiçi) <https://cahiers.cras.c.dz/index.php/ar/18-les-cahiers/laredj-waciny-et-la-passion-de-l-ecriture/272-20.08.2019> المونولوجية-ومأساوية-الذات-في-رواية-مصر-ع-احلام-مريم-الوديعه 20.08.2019

12 Vâsînî el-A'rac, *Hârisetu'z-Zilâl*, y.y.: Menşûrâtu'l- Cemel, 1999.

13 (Çevrimiçi) <http://www.alhayat.com/article/1128928/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A> 20.08.2019.

14 (Çevrimiçi) <https://www.goodreads.com/book/show/6489288> 20.08.2019.

15 Vâsînî el-A'rac, *Kitâbu'l-Emîr: Mesâliku Ebvâbi'l-Hadîd*, 2. bs, Beyrut: Dârü'l-Âdâb, 2008.

- *El-Beytu'l-Endelusî (Endülüs Evi)*¹⁶
- *Medîku'l-Ma'tûbîn (Mahvolmuşlar Kanyonu)*¹⁷
- *Esâbi'ü Lûlîâtâ (Lolita Parmakları)*¹⁸
- *Ramâdu Meryem (Meryem'in Külleri)*¹⁹
- *Ez-Zi'bu'l-Lezî Nebete Fî'L-Berârî (Çayırda Yetişen Kurt)*²⁰
- *Memleketu'l-Ferâşe (Kelebek Krallığı)*²¹
- *Sîretu'l-Muntehâ (Sonun Biyografisi)*
- *Hikâyetu'l-'Arabi'l-Ahîr...2084 (Son Arap Hikayesi... 2084)*
- *Nisâ'u Kâzânûfâ (Kazanova'nın Kadınları)*
- *Zâkiretu'l-Mâ': El-Ebediyyetu Fî Yevm Vâhid (Suyun Hatırası: Bir Gün İçinde*

Sonsuzluk)

- *Mî: Leyâlî ÎZîs Kûbyâ (Mi: İsis Kubyâ'nın Geceleri)*²²
 - *İmra'atun Serî'atu'l-'Ateb (Çabuk Mahvolan Bir Kadın)*
 - *Esrâru'l-Beyti'l-Endelusî (Endülüs Evinin Sırları)*²³
- el-A'rac'ın başarıları ve ödülleri:

· 1997 yılında *Hârisetu'z-Zilâl (Gölgelerin Bekçisi)* (Fr. La Gardienne Des Ombres) adlı eseri, Fransa'da yayımlanmış olan en iyi beş romandan biri olarak seçilmiştir.

· 2001 yılında tüm çalışmalarıyla Câ'izetu'r-Rivâyeti'l-Cezâ'riyye (Cezayir Roman Ödülü)'nü kazanmıştır.

· 2006 yılında *Kitâbu'l-Emîr (Emîr'in Kitabı)* adlı eseriyle Câ'izetu'l-Mektebiyyîne'l-Kubrâ (Kütüphaneciler Büyük Ödülü)'nü kazanmıştır.

· 2007 yılında Câ'izetu'ş-Şeyh Zâyid Li'l-Kitâb (Şeyh Zâyid Kitap Ödülü)'nü almıştır.

· 2010 yılında Cezayirli Yazarlar Birliği'nin en iyi kültürel figür ulusal kalkını olarak kabul edilmiş ve böylece *el-Beytu'l-Endelusî (Endülüs Evi)* adlı romanıyla Câ'izetu Efdali Rivâyetin 'Arabiyye (En İyi Arap Romanı Ödülü)'nü kazanmıştır.

· 2013 yılında *Esâbi'ü Lûlîâtâ (Lolita Parmakları)* adlı romanıyla Beyrut'taki Arap Düşünce Vakfı tarafından verilen Câ'izetu'l-Ebdâ'i'l-Edebî (Edebi Yaratıcılık Ödülü)'nü kazanmıştır.

· 2015 yılında *Memleketu'l-Ferâşe (Kelebek Krallığı)* adlı romanıyla Câ'izetu Kâtârâ Li'r-Rivâyeti'l-'Arabiyye (Katârâ Arapça Roman Ödülü)'nü kazanmıştır.²⁴

16 Vâsînî el-A'rac, *El-Beytu'l-Endelusî*, 1.bs, Beyrut: Menşûrâtu'l- Cemel, 2010.

17 Vâsînî el-A'rac, *Medîku'l-Ma'tûbîn*, 1.bs, y.y.: Dâr verd li'n-neşr ve't-tevzî', 2011.

18 Vâsînî el-A'rac, *Esâbi'ü Lûlîâtâ*, y.y.: Dâru'l-Âdâb, 2014.

19 Vâsînî el-A'rac, *Ramâdu Meryem*, y.y.: El-Hey'etu'l- Mısıriyyetu'l-'Âmmetu li'l-Kitâbi, 2012.

20 (Çevrimiçi) <https://www.arabfiction.org/ar/ashes-of-the-east-the-wolf-who-grew-up-in-the-wilderness> 26.08.2019.

21 Vâsînî el-A'rac, *Memleketu'l-Ferâşe*, 1.bs, y.y.: Bahru'l-Kutub, 2013.

22 Vâsînî el-A'rac, *Mî: Leyâlî ÎZîs Kûbyâ*, 1.bs, y.y.: Dâru'l-Âdâb, 2018.

23 Vâsînî el-A'rac, *Esrâru'l-Beyti'l-Endelusî*, y.y.:Dâru'l-Âdâb, 2019.

24 (Çevrimiçi) <http://www.kataranovels.com/novelist/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B1%D8%AC/> 13.07.2019.

3. Memleketu'l-Ferâşe Adlı Romanına Genel Bir Bakış

a) Romanın Genel Özeti

Yâmâ, bir gün eve geldiğinde kapının altında bir mektup bulur. Mektubu okuduğunda sağlık bakanlığından gönderilmiş “son uyarı” niteliğinde bir yazı olduğunu anlar. Sahibi olduğu eczanenin kapatılma tehlikesi vardır. Mektupta bazı gerekçeler ifade edilmiş olsa da Yâmâ, bunların birer bahane olduğunu ve bir süredir eczanesini kapatmak istediklerini düşünmektedir. Aynı zamanda klarnet çalmakta olan Yâmâ, kendisi ve altı müzisyenin beraber kurdukları - ديو - جاز Depot-jazz adlı bir müzik grubunda yer almaktadır. Edebiyatı, sanatı, müziği çok seven Yâmâ, gruptaki müzisyenlerden biri olan, elektronik gitar ve mızıkça çalan Dâvûd (Dave)²⁵ adlı genç öldürüldükten sonra bu grubu terk eder. Bir zamanlar Dâvûd (Dave)’a âşık olmuş ancak tam olarak ondan beklediği duygusal karşılığı görememiştir.

Yâmâ’nın edebiyatı, sanatı ve müziği sevmesindeki en önemli etken annesidir. Çünkü annesi küçük yaşta klarnet öğrenmesi için onu sanat okuluna yazdırmıştır. Annesi -özellikle gençliğinde- çok kitap okuduğu için Yâmâ’ya iyi bir örnek olmuştur. Ancak Cezayir iç savaşı (الحرب الاهلية) ve sonrasında yaşanan dönem (الحرب الصامتة)²⁶ Yâmâ’yı da değiştirmiş, korku ve şüphe baskısı altında kalmıştır. Gün geçtikçe daha da kötümser bir insan haline gelmektedir. Hatta kendisine annesinden miras kaldığını ifade ettiği *içsel delilik/gizli delilik* جنون داخلي , hayal dünyasında giderek daha çok yer teşkil etmeye ve adeta onu ele geçirmeye başlar. Şüphesiz bu ruh haline bürünmesinin en önemli nedeni iç savaş ve sonrası dönemde onun da sevdiğini birer birer kaybetmiş olmasıdır. Büyük bir ilaç firmasında çalışan babası **Zubeyr (Bâbâ Zûrbâ)** suikast sonucu ölür. Erkek kardeşi **Râyân** uyuşturucu batağına saplanır ve bir süre sonra cinayet suçlamasıyla hapse girer. Kız kardeşi **Mâryâ (Kûzît)** aile içi büyük bir tartışma sonucu yurt dışına taşınır. Ünlü Fransız yazar **Boris Vian**’a platonik - saplantı derecesinde - aşk besleyen annesi **Ferîce (Fîrcî)** zamanla gerçek dünyadan tamamen koparak hayal dünyasında korku, şüphe, takıntı, karamsarlık içerisinde kalarak yaşamını yitirir. Günden güne yalnızlığın kaçınılmaz pençesine doğru sürüklenen Yâmâ, adeta tutunacak bir dal arar ve sosyal medya (Facebook) üzerinden tanıştığı, İspanya’da sürgünde olan tiyatro yazarı **Fâdî (Fâust)** ile konuşmaya başlar ve daha sonra sevgili olurlar. Onu, kaybettiklerinin arkalarında bıraktıkları boşluğu doldurmada bir teselli olarak gören Yâmâ, bu durumu şöyle ifade etmiştir:

27. فقد رفضت كل شيء من أجل فاوست. فأنا أرى فيه أبي و أمي وأختي و أخي الذي أكلته هذه المدينة القاسية

“Fâust için her şeyi reddetmiştim. Çünkü onda babamı, annemi, kız kardeşimi ve bu acımasız şehrin yiyip bitirdiği erkek kardeşimi görüyordum.”

25 Yâmâ’nın kişilere farklı isimler vermek gibi bir alışkanlığı vardır. Özellikle okuduğu romanlardan alıntı yaparak gerçek isimleri yerine bu takma isimlerle onlara hitap etmektedir. Bundan dolayı bu tezde geçen isimlerin yanında parantez içerisinde verilmiş olan isimlerin Yâmâ’nın vermiş olduğu takma isimler olduğu bilinmelidir.

26 الحرب الصامتة (sessiz savaş) terimi, romanda Cezayir iç savaşı sonrası dönemi belirtmektedir. Savaş sona ermiş ancak etkileri tam olarak bitmemiştir.

27 Vâsînî el-A'rac, *Memleketu 'l-ferâşe*, Bahru'l- Kutub- Mecelletu Dubeyi's-Sekâfiyye, 2013, s. 41.

Yâmâ'nın günleri artık neredeyse hep aynı şekilde geçmektedir. Gündüz eczanede çalışmakta, akşam eve döndüğünde bilgisayar başına geçip facebook üzerinden sevgilisi Fâdî (Fâust) ile konuşmaktadır. Son günlerde ara sıra Depot-jazz grubunun yanına da uğramaya başlamıştır. Elbette eski arkadaşlarından bir tanesi dışında diğerleri artık yoktur. Sadece Cevâd (Dcû) grubun eski üyelerinden geriye kalan kişidir. O da, grubun dağılması için elinden geleni yapmış ve bu gruba yeni müzisyenler kazandırmıştır. Yâmâ ise onlara destek olmaya çalışır. Hatta babasının kendisine bıraktığı ve zorunlu haller dışında harcamamasını istediği bankadaki parayı çekip onlara verir.

Yine bir gün Yâmâ, facebook'tan Fâdî (Fâust) ile konuşurken Fâdî (Fâust), kendi yazmış olduğu **لعنة غرناطة Granada'nın laneti** adlı tiyatro oyununun gösterimi için Cezayir'e döneceğini söyler. Yâmâ, buna hem sevinir hem de bu konuda endişe duyar. Çünkü korkunun ve şüphenin etkisi altında olan Yâmâ, Fâdî (Fâust)'nin gösteri için döndüğünde başına bir şey gelmesinden korkmaktadır.

Yâmâ, ne zaman facebook'tan Fâdî (Fâust) ile konuşsa ona duyduğu hasretten ve dönüşü için ne kadar sabırsızlandığından bahseder. Bu arada Fâdî (Fâust) için pek çok mektup yazmış ve çekmecesinde biriktirmiştir. Mektuplarda ona karşı olan hislerini tüm samimiyetiyle kâğıda dökmüştür.

Bir gün Facebook'tan bir kadının Fâdî (Fâust)'ye çok samimi mesajlar attığını görür ve adeta kıskançlık krizine girer. Öyle ki kadının çalıştığı yerin adresini alır ve yanına gider. Ancak Fâdî (Fâust)'nin, bu kadının dayısı olduğu ortaya çıkar. Bunun üzerine Yâmâ, davranışlarını, kıskançlığını ve kendi deyimiyle "deliliğini" daha çok sorgulamaya başlar. Aşırı derecedeki kıskançlığının diğer pek çok özelliği gibi annesinden kendisine miras kaldığını düşünür.

Nihayet Fâdî (Fâust), ülkeye döner. Yâmâ, karşılama törenine katılmaz. Ancak daha sonra **لعنة غرناطة Granada'nın laneti** oyununun gösterimi için opera binasına gider. Fâdî (Fâust)'den imza almak için sıraya girer. Facebook dışında ilk kez onu canlı olarak görür. Çok heyecanlıdır ve sıra kendisine geldiğinde Fâdî (Fâust)'nin gözlerinde, kendisini tanıdığına dair bir ışıltı arar. Ancak diğer hayranlarına davrandığı gibi kendisine de sıradan biriymiş gibi davranır. Bunun üzerine ismini-özellikle üstüne basa basa-söyler.²⁸ **ياما ياما، ياااa**

Yâmâ, içinde bulunduğu durumun ağırlığıyla baş etmeye çabalayarak sahil kenarına doğru yürür. Adeta bu hayattaki yalnızlığının bir tesellisi olarak gördüğü **Fâdî (Fâust)**'nin yalnızca bir yalandan ibaret olduğunu acı bir biçimde anlamıştır.

28 *Memleketu'l-ferâşe*, s. 468.

b) Kişiler

Yazar, özellikle anlatıcı-kahraman (Yâmâ)'ın içinde bulunduğu ruh halinin nedenlerini okuyucuya göstermek için, roman içerisinde gerçekleşen olayları onun ekseninde geliştirmeye çaba göstermiştir. Babasının, annesinin, çocukluk aşkı Dâvûd'un ölümleri, Yâmâ'nın psikolojik durumunun nedenleri olarak romanda yer almaktadır. Her yaşadığı kayıpta daha çok korkmakta ve daha yalnız kalmaktadır. Bu nedenle yazar, onların ölümünden ziyade, bu ölümlerin Yâmâ üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır.

El-A'rac, bu romanında yer alan kişileri genel itibariyle betimlemiş, fiziksel özelliklerine ait tasvirlerle çok az yer vermiştir. Bu duruma, romanın başkahramanı ve anlatıcısı olan Yâmâ da dâhildir.

Küçük yaşta müzik eğitimi almış, sanat ve edebiyatla iç içe olan **Yâmâ**, mesleki olarak eczacılık yapmakta ve aynı zamanda da müzikle ilgilenmektedir. Depot-jazz adı verdikleri bir müzik grupları vardır. Yedi genç müzisyenden oluşan bu grupta Yâmâ, klarnet çalmaktadır. **Fâdî (Fâust)**, uzun yıllar ülkesi Cezayir'den uzakta, İspanya'da sürgünde yaşayan tiyatro yazarıdır. Romanın son bölümlerine kadar fiziksel olarak görülmemekte, yalnızca Facebook üzerinden Yâmâ ile olan diyalogları ile hikâyede yer almaktadır. Yâmâ'nın annesi **Ferîce (Fircî)**, Yâmâ'yı küçük yaşta enstrüman öğrenmeye teşvik eden ve edebiyatı, sanatı ona sevdiren kişidir. Özellikle hayatının son dönemlerinde ise psikolojik sorunlar yaşayan bir kişi haline gelir. Ünlü Fransız yazar Boris Vian'a karşı platonik aşk besleyen Ferîce, Boris Vian'ın da kendisini sevdiğini hayal dünyasında kurgular. Bu durum, özellikle yaşamının son dönemlerinde adeta saplantı haline dönüşür. Yâmâ'nın babası **Zubeyr (Bâbâ Zûrbâ)**, Dünya çapında tanınan bir ilaç şirketinde çalışmaktadır. Romanın geneline baktığımızda, kendi halinde, yaşama ve insanlara karşı yüreğinde tertemiz bir sevgi besleyen, merhametli, anlayışlı, sakin mizaçlı bir kişi olarak karşımıza çıkar. **Dâvûd (Dave)**, Depott-jazz grubunda mızıka ve elektronik gitar çalan ve yedi kişilik grubun en önemli üyelerinden biridir. Bir dönem Yâmâ, **Dâvûd**'a âşıktır. Dedesi, İspanya'dan Cezayir'e göç etmiş olan Dâvûd, Cezayir'i çok sever.

Râyân: Yâmâ'nın erkek kardeşi.

Mâryâ (Kûzît): Yâmâ'nın kızkardeşi.

Cevâd (Dcû): Depott-jazz grubunda saksafon çalan müzisyen

Enîs: Depott-jazz grubunda gitar çalan müzisyen

Şâdî: Depott-jazz grubunda klavye çalan müzisyen

Reşîd (Râstâ): Depott-jazz grubunda Bas çalan müzisyen

Hamîdû (Mîdû): Depott-jazz grubunda bateri ve Afrika davulu çalan müzisyen

Safîye (Sâfû): Depott-jazz grubunda piyano çalan müzisyen

Mûhâ: Depott-jazz için kullanılacak piyanonun teknik ayarlamalarını yaparak Yâmâ ve arkadaşlarına yardım eden yaşlı müzisyen.

c) Mekân

Mekân kavramı yazar tarafından çok ön planda tutulmamıştır. El-A‘rac, uzun mekân tasvirlerine neredeyse hiç yer vermemiş, sadece bir kaç betimlemeyle sınırlı tutmuştur. Romanda, savaşın geride bıraktığı fiziksel ve psikolojik yıkımın etkilerinin tam olarak silinmediği bir şehrin atmosferi vardır. Yazarın yapmış olduğu mekân tasvirlerinden birine şu cümleler örnek gösterilebilir:

“Zaviye, etraftan soyutlanmış bir durumdaydı. Ancak şehrin büyük ölçüde genişlemesinden dolayı küçük zaviye kendi içine çekilmiş gibiydi. Ona gerçek hacminden daha büyük bir genişlik vermiş olan karşısındaki büyük caminin avlusu olmasa, tıpkı izole edilmiş bir mağara gibiydi.”²⁹

d) Zaman

Romanda yer alan hikâye, Cezayir iç savaşı sonrası dönemde geçmektedir. Anlatıcı konumundaki Yâmâ, pek çok kez **geriye dönüş tekniği (Flashback)** kullanarak anlatının zamanı içerisinde geçişler yapmıştır. Yazar, hikâyenin gerçekleştiği zamanı ifade etmek için herhangi bir yıl, ay, gün, saat, dakika gibi spesifik zaman birimleri kullanmamıştır.

e) Anlatıcı, Bakış Açısı ve Teknik Unsurlar

Vâsînî el-A‘rac, *Memleketu'l-Ferâşe*'de 1. tekil şahıs (Ben) anlatıcı tipini tercih etmiştir. Hikâyeyi Yâmâ adlı genç bir kızın dilinden okuyucuya aktarmaktadır. Yazarın bu anlatıcı tipini tercih etmiş olmasının nedenini, romanda işlemiş olduğu konunun niteliğinde bulabiliriz. Romanın etrafında şekillendiği temel eksen, Cezayir iç savaşının toplum ve birey üzerindeki etkileridir. İç savaş sona ermiş, ancak etkileri devam etmekte ve ülke, yavaş yavaş yaralarını sararak ayağa kalkmaya çalışmaktadır. Bu durumun topluma ve bireye yansımalarının, yalnızca fiziksel değil aynı zamanda psikolojik de olduğunu vurgulamaya çalışan yazar, bu anlatıcı tipiyle amacına büyük ölçüde ulaşmıştır. Çünkü bu anlatıcı tipi, duygu ve düşüncelerini **doğal olarak** direkt ifade etmektedir. Bunun neticesinde hikâye, okuyucu nazarında hem daha sahil (gerçek) bir nitelik kazanmakta hem de anlatıcı-kahraman ile okuyucu arasında daha güçlü bir bağ kurulabilmektedir.

Yazar, bu eserinde tekil bakış açısı (anlatıcı-kahraman) kullanmıştır. Böylece hikâye Yâmâ'nın bakış açısından yansıtılarak okuyucuya aktarılır. Yâmâ'nın bakış açısı, psikolojik durumuyla tutarlı bir biçimde kullanılmıştır. Onun bakış açısında korku, şüphe, karamsarlık gibi duygular ağırlıktadır. Bu duruma ise şu cümleler örnek gösterilebilir:

“Gecenin karanlığı, sessizlik ve her hangi bir yıldızın sönmesi(ölümü) dışında gökyüzünde başka bir şey yok. Sessiz savaşların yaşandığı yerlerde oralara özgü gökyüzü ve her gün yaşanan ölümün dumanları var mı acaba? Öyle olduğuna inanıyorum, çünkü orada yangın kokuları ve kül tadı var. Bizim endişeli gökyüzümüz başka hiçbir gökyüzüne benzemiyor. Gözleri sökülüp çıkarılmış bir oyuncak gibi oyuk vaziyette. Nesnelere devrildiği ve suyun esnekliği, rengi ve kokusuna

29 el-A‘rac, *Memleketu'l-ferâşe*, s. 232.

benzeyen ilk yumuşak formlarına geri dönmek için tüm renklerini yitirdiği bir başka gün hissettiğim korkuya benzer garip bir korku bana musallat oluyor. Tıpkı babamı kaybettiğim o an gibi. Ki o gün etrafımdaki her şey, tam olarak idrak edemediğim bir beyazlığa dönüşmüştü. Gözlerimin önünde gerçekleşen olay sadece bir kâbus muydu yoksa inanmadığım bir gerçek miydi? ”³⁰

El-a'rac, romanında pek çok anlatım tekniği kullanmıştır. Anlatıcı-kahramanın doğasına uygun olarak farklı anlatım tekniklerinin uygulanmış olması eseri, okuyucu nazarında daha zengin kılmıştır. Romanda yer alan bu teknikleri, esere kazandırmış oldukları nitelik bağlamında inceleme gayreti gösterdik.

Yâmâ (anlatıcı) romanın başından sonuna kadar varlığını neredeyse hep hissettiğimiz, kendi bakış açısından süzülen hikâyeyi bize anlatan kişidir. Bu nedenle romanın büyük bölümünde anlatma – gösterme tekniği hâkimdir. Aşağıda yer alan cümleler bu tekniğin kullanıldığı durumlara örnek teşkil etmektedir:

“Depot-jazz’a geri dönmüş olmam beni çok rahatlattı. Şimdi, sevdiğilerimin çoğu gruptan ayrılmış olsa da orası benim adeta evim ve hafızam.”³¹

Yazar, geriye dönüş tekniğini ise anlatıcının karakteristik özelliğine uygun bir biçimde, her hangi bir kronolojik sıralamayı dikkate almadan gelişigüzel bir biçimde kullanır. Yâmâ, bir olayı anlatırken geçmişe dönüp başka bir olayı ya da olayları anlatmaya başlar. Bunu öylesine çok yapar ki bazen okuyucunun zihninde, içerisinde hikâyenin cereyan etmiş olduğu **zaman** ile anlatıcının **anlatma zamanı** birbiriyle karmaşık bir düğüm haline gelir.

Romanda yer alan diyalog tekniği ise, Yâmâ ile Fâust arasında Facebook üzerinden iletişim halinde oldukları bölümlerde yoğun olarak kullanılmıştır. Ayrıca kimi zaman da Yâmâ ile annesi veya babası arasında geçen ve çoğunlukla Geriye Dönüş (Flashback) yapıldığı bölümlerde de yine bu teknik karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda yer alan cümleler, Yâmâ ile Fâust arasında Facebook üzerinden konuşurken kullanılan diyaloglara örnek verilebilir:

- “Fâust sevgilim, adeta kendimi tanıyamayacak kadar kırılğan bir hale geldim. Kim bana seni görebilecek kadar uzun yaşayacağımın garantisini verebilir ki? Şehrimizin yaşamakta olduğu savaş ve barış ortamında, zamansız bir şekilde ölümün beni almasından korkuyorum ki bu en zor olan şey. Yokluğun sevgilim, uzadıkça uzadı ve dayanma gücüm, tahammül sınırını aştı.”³²

Bir roman yazarının, genel kültür bağlamında bir değer ifade eden herhangi bir metni, yazıyı veya sözü “kalıp biçiminde” eserinin içine katması anlamına gelen montaj tekniği, **Memleketu'l-Ferâşe**'de el-A'rac tarafından birkaç kez kullanılmıştır. Bu teknikle yazar, vurgulamak istediği hususları daha etkili bir biçimde okuyucuya yansıtabilmeyi amaçlamıştır. Yâmâ henüz küçük bir çocukken büyükannesi ona tüm canlıların ne kadar değerli olduklarını söyler ve Mâide Suresi'nin 32. Ayetinden bir kısmı Yâmâ'ya ezberletinceye kadar tekrar edermiş:

30 el-A'rac, *Memleketu'l-ferâşe*, s. 41-42.

31 el-A'rac, *Memleketu'l-ferâşe*, s. 12.

32 el-A'rac, *Memleketu'l-ferâşe*, s. 26

((مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا)). وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا³³

“Kim, bir cana kıymayan veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayan bir nefsi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir nefsin yaşamasına sebep olursa, bütün insanları yaşatmış gibi olur”

El-A‘rac, bu eserinde kişilere yönelik tasvir tekniğini çok az kullanmıştır. Öyle ki romanın önemli kişilerinin fiziksel özelliklerini okuyucuya yansıtacak net bir betimleme örneği yoktur. En yoğun tasvirin yapıldığı iki kişi karşımıza çıkar. Onlar da romanın içeriğinde hayati bir rol oynamayan, yalnızca kısa süreliğine bahsi geçen kişilerdir. Ancak okuyucunun zihninde bu kişilerin diğerlerine göre daha somut bir hale büründüklerini söylememiz mümkündür. Bu tasvirler roman içerisinde şu cümlelerle yapılmıştır:

“Orada, bembeyaz bir elbise giymiş, güzel yüzü ile hoş kokusu birleşmiş bir adam gördüm. Elinde bir tespih vardı ve yüzü güneş gibi aydınlıktı. Yüzünde çokça cömertlik, parlaklık ve ışık emareleri vardı.”³³

“Kambur ve yorgun suratlı bir adamın girişe yakın kenarda durduğunu gördüm. Beni gördüğünde sanki benden korkmuş gibi biraz uzaklaştı. Kedi gibi duvara çıkıp bana bakmaya başladı. Birden, zihnimde onu tanıdığıma dair bir düşünce oluştu. Adam *Notre-Dame’in Kamburu*’na benziyordu. Hızla *Quasimodo*³⁴ adı beynimde canlandı.”³⁵

Roman kişilerinin okuyucu tarafından doğrudan bilinemeyen duygu ve düşüncelerinin okuyucuya yansıtılabilmesi amacıyla kullanılan iç çözümleme tekniğini, el-A‘rac eserinde pek çok kez kullanmıştır. Genel olarak yalnız yaşayan ve pek çok konuda fikir sahibi olan Yâmâ, bu özellikleriyle tutarlı olarak çoğu kez duygu ve düşüncelerini okuyucuya bu teknik vasıtasıyla yansıtmaktadır. Bu tekniğin kullanımına örnek olarak şu cümleler gösterilebilir:

“Belki de bu, hayatın bizim kabullenmek istemediğimiz mantığıdır. Güçlü, zayıfı yok eder. İnsanoğlu, doğada var olan bu kuraldan kopamayacak. Kelebeklere karşı aşırı duyarlıydım. Bu durum bende nasıl oluştu bilmiyorum. Belki de annemden dolaydır. Çünkü büyükannem, annem gibi bu deliliğe tutulmuş değildi.”³⁶

İç monolog tekniği ise, yazar tarafından çok az kullanılmıştır. Sürgünde olan sevgilisi Fâust’un ülkesine neden dönmediğini sorgulayan Yâmâ’nın kendi içinde konuşması kitapta şöyle yer alır:

“Ondan öğrendiğim bu. Ancak kendime şunu sormadan edemiyorum: -
Fâust niçin ülkesine geri dönmüyor? Pek çok insan geri döndü.”³⁷

33 el-A‘rac, *Memleketu'l-ferâşe*, s. 232.

34 Quasimodo: Fransız yazar Victor Hugo’nun 1831 yılında yayınlanmış olan *Notre-Dame’in kamburu* adlı kitabında Notre-Dame kilisesinin çançısıdır. Quasimodo, Viktor Hugo’nun romanında kambur, topal, bir gözü kör, kulakları sağır ve çirkin birisi olarak betimlenmiştir. (Bu betimlemelerin yer aldığı kaynak eser: Prof. Dr. Muharrem şen’in 1984’de TRT 1’de yayınlanmış olan radyo konuşmasının yer aldığı Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Dergisi 1990, 5. Sayı, s. 57. Bu kaynağa ulaşılabilecek çevrimiçi link: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/152034> 14.08.2019.

35 el-A‘rac, *Memleketu'l-ferâşe*, s. 265.

36 el-A‘rac, *Memleketu'l-ferâşe*, s. 96.

37 el-A‘rac, *Memleketu'l-ferâşe*, s. 70

f) Dil ve Üslup

Romanın geneline baktığımızda, yazarın Fasih Arapça kullandığını söyleyebiliriz. Bu durumun nedeni, romanın anlatıcısı olan Yâmâ'nın iyi eğitim almış, edebiyata ve sanata yoğun ilgi gösteren bir genç kız olmasıdır. Kendisinden beklendiği gibi Fushâ konuşmaktadır. Ayrıca Yâmâ'nın ailesinin ve arkadaş çevresinin de sosyokültürel durumlarıyla tutarlı olarak Fasih Arapça kullanmaları tabii bir durumdur. Bu bakımdan yazarın, kişileri ve romanda kullanmış oldukları dili tutarlı bir biçimde bir araya getirdiğini söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra, içerisinde çeşitli bağlaçların bulunduğu uzun cümlelerin romanın içerisinde pek çok kez kullanıldığını söylememiz mümkündür.

Romanın bazı bölümlerinde Fransızcanın fiili varlığı gözlenmektedir. Öyle ki, bazı cümleler Fransızca olarak kitapta yer almış ve bu cümlelerin Arapça karşılıkları dipnot biçiminde okuyucuya sunulmuştur. Modern Cezayir toplumunda Fransızca bilme oranının yüksek olduğu göz önüne alındığında, romanda Fransızcanın varlığı doğaldır. Aşağıda yer alan cümleler bu duruma örnek teşkil etmektedir:

(Yâmâ'nın kız kardeşi Mâryâ (Kûzît)'in gönderdiği kısa mesaj)

Ne vous inquiétez pas. Je vais bien. On est juste pris par les préparatifs de notre mariage moi et Thomas. Portez vous bien.³⁸

"Benim için endişelenmeyin. Ben iyiyim. Sadece Thomas ve ben düğünümüzün hazırlıklarıyla uğraşıyoruz. Kendinize iyi bakın"

Sonuç

Bu çalışmada Cezayirli yazar Vâsînî el-A'rac'ın *Memleketu'l-Ferâşe* adlı romanı ele alınmıştır. Çalışmanın ana eksenini romanın tahlili oluşturmakla birlikte, öncesinde Vâsînî el-A'rac'ın hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Fasih Arapça ile kaleme alınmış olan *Memleketu'l-Ferâşe*'nin bazı bölümlerinde Fransızca kelimeler, cümleler ve hatta uzun şarkı sözlerine bile yer verilmiştir. Fransızcanın Cezayir edebiyatındaki etkisi dikkate alındığında, bu romanda Fransızcanın fiili varlığının, dönemin gerçeklikleriyle tutarlı olduğu kanaatine varılmıştır.

Romanda İç Savaş sonrası Cezayir'deki durum, ayrıntılı bir biçimde okuyucuya yansıtılmıştır. Mekân ve kişi tasvirlerine çok az yer verilen *Memleketu'l-Ferâşe*'de savaş, ölüm, korku gibi kavramların bireyin psikolojik durumuna olan etkilerine odaklanılmıştır. Yazar bu kavramları; savaşı ve geride bıraktığı yıkımı bizzat yaşamış olan, sevdiklerinin ölümü sonrası yalnız kalan ve korkuyu en derinden hisseden Yâmâ'nın bakış açısından okuyucuya aktarmıştır.

Kitabın adında yer alan **kelebek** sözcüğü, romanın pek çok bölümünde de kullanılmıştır. Bu sözcüğe benzetme (metafor) amacıyla yer vermiş olan yazar, okuyucunun zihninde ölüm olgusunu bu sözcükle sembolize etmeyi amaçlamıştır.

Memleketu'l-Ferâşe, Cezayir toplumunun yakın dönemde yaşamış olduğu sorunları yansıtması bakımından önemli bir yere sahiptir. Vâsînî el-A'rac gibi diğer Cezayirli yazarların

38 el-A'rac, *Memleketu'l-ferâşe*, s.137.

eserlerinin de tahlillerinin yapılması Türk akademisyenine ve okuyucusuna Cezayir toplumunu daha yakından tanıma fırsatını sunacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- el-A'rac, Vâsinî, *Memleketü'l-ferâşe*, y.y.: Bahru'l-Kutub, 2013.
- el-A'rac, Vâsinî, *Elemu'l-Kitâbe 'an Ehzâni'l-Menfâ*, y.y.: Menşûrâtü'l- Cemel, 2010.
- el-A'rac, Vâsinî, *Vak'u'l-Ehziyeti'l-Haşine*, y.y.: Menşûrâtü'l- Cemel, 1981.
- el-A'rac, Vâsinî, *Vakâ'i'u Min Evcâ'i Racul Gâmir Savbe'l-Bahr*, y.y.: eş-Şeriketu'l-Vataniyye, 1983.
- el-A'rac, Vâsinî, *Hârisetu'z-Zilâl*, y.y.: Menşûrâtü'l- Cemel, 1999.
- el-A'rac, Vâsinî, *Kitâbu'l-Emîr: Mesâlikü Ebvâbi'l-Hadîd*, 2. bs, Beyrut: Dâru'l-Âdâb, 2008.
- el-A'rac, Vâsinî, *El-Beytu'l-Endelusî*, 1.bs, Beyrut, Menşûrâtü'l- Cemel, 2010.
- el-A'rac, Vâsinî, *Esâbi'u Lülitâ*, y.y.: Dâru'l-Âdâb, 2014.
- el-A'rac, Vâsinî, *Ramâdu Meryem*, y.y.: El-Hey'etu'l- Mısıriyyetu'l-Âmmetu li'l-Kitâbi, 2012.
- el-A'rac, Vâsinî, *Mî: Leyâlî Îzis Kûbyâ*, 1.bs, y.y.: Dâru'l-Âdâb, 2018.
- el-A'rac, Vâsinî, *Esrâru'l-Beyti'l-Endelusî*, y.y.: Dâru'l-Âdâb, 2019.
- Bamia, Aida A., "al-A'raj, Wasini", *Biographical Encyclopedia Of The Modern Middle East & North Africa*, c.I, New York: Thomson-Gale, 2008.
- Gökgöz, Turgay, "Bağımsızlık Sonrası Cezayir'de Edebi ve Kültürel Çevre(1962-2016)", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.
- Hassan, Wail S., "al-A'raj, Wasini", *Encyclopedia Of African Literature*, London: Routledge, 2003.

İnternet Kaynakları

- (Çevrimiçi)<https://www.arageek.com/bio/waciny-laredj> 14.06.2019.
- (Çevrimiçi)<https://cahiers.crasc.dz/index.php/ar/18-les-cahiers/laredj-waciny-et-la-passion-de-l-ecriture/272-20.08.2019> المونولوجية ومأساوية الذات في رواية مصرع أحلام مريم الوديعه
- (Çevrimiçi)<http://www.alhayat.com/article/1128928/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A> 20.08.2019.
- (Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/6489288> 20.08.2019.
- (Çevrimiçi)<https://www.arabicfiction.org/ar/ashes-of-the-east-the-wolf-who-grew-up-in-the-wilderness> 26.08.2019.
- (Çevrimiçi)<http://www.kataranovels.com/novelist/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B1%D8%AC/> 13.07.2019.
- <https://dergipark.org.tr/download/article-file/152034> 14.08.2019.

